

D. F. G.

DISSERTATIO PHILOSOPHICA,

DE

RESERVATIS
DIVINIS,

QUAM,

ADPROBANTE AMPLISS. FACULT. PHILOSOPH.
IN REG. AD AURAM ACAD.

PRÆSIDE

VIRO MAXIME REVERENDO atque CELEBERRIMO

D: NO MAG. CAROLO
MESTERTON,

S. S. THEOL. DOCT. LOG. & METAPH. PROFESS.

REG. & ORD.

Publicæ Bonorum disquisitioni modeste submittit

HENRICUS GUSTAVUS LEVAN,

V. D. M.

AUSTRO-FENNO.

In Audit. Majori die II. Maji A. MDCCCLXI.

H. A. M. S.

ABOÆ, Impress. JOHAN CHRISTOPHER FREYCKELL,

Bona F. Ullman

VIRO Plurimum Reuerendo atque Praclarissimo,
D: no HENRICO LEVANO,

Ecclesiæ Saguensis V. ce. Pastori & Sacellano Meritissimo.

PARENTI OPTIMO.

Tot tantaque TUA, Parens Indulgentissime, in me inde ab incunabulis extitere beneficia, ut vix illis enumerandis, nedum compensandis par sim. Etenim TIBI, Parens Optime, non solum vitam, verum etiam educationem probam post DEUM debeo. TU, Parens Dilectissime, quantum penes TE fuit, nullis pepercisti curis & sumptibus, quibus commodum meum unquam promoveri potuerit. Imo in super Ipsemet, haud grave duxisti, honestis, quibus animi discentium imbui solent, disciplinis, mentem excolere. Hæc autem beneficia TUA Paterna, quum remunerari vires meas longe superet, nil certe, præter gratum animum, quod TIBI referre possem, habeo. Et quandoquidem fractum voto TUO respondentem præstare non valeo, liceat proinde, enixe expeto, hisce pagellis, atut levibus, gratitudinem debitam testatam reddere, quas in pignus officiorum accipere velis, sollicitè oro. Quod autem alio, uti decet, modo referre, meæ non est facultatis, hæc votorum sinceritate, quoad valeo, nunquam non suppleturus sum. Faxit Supremum Numen ut bona valetudo & prosperus rerum eventus in jam ingravescente senectute TE comitentur, largiaturque TIBI omnia, quibus hæc vita felix, & futura beata redditur! Sic vovet dum vivit

PARENTIS OPTIMI

Filius obedientissimus,

HENR. GUST. LEVAN.

§. I.

DEUM exislerre adeo evidens, cuivisque in oculos cadens est veritas, ut quoque gentiles hanc extra omnem dubitationis collocaverint aleam, quamvis in objecto plurimi vehementer erraverint. Cicero (a) Philosophus

sui ævi haud infimi subsellii, inquit: *Quid potest esse tam apertum, tamque perspicuum, cum cælum suspeximus, cœlestiaque contemplati sumus, quam esse aliquod Numen præstantissimæ mentis, quo hæc regantur.* Et alibi (b) ait: *Nulla gens tam fera, nemo omnium tam immanis est, cujus mentem non imbuerit Deorum opinio.* Notum quoque est Senecæ effatum (c): *Omni- bus de Diis opinio insita est; nec ulla gens usquam adeo extra leges moresque projecta, ut non aliquos Deos credat.* Novimus quidem multos viros præclaros, veritatem hujus rei, sæpe crassis voluminibus diligenter adseveratum ivisse; sed fatentur quo-

A 2

que

(a) *De Nat. Deorum L. III. Cap. 1.*

(b) *Lib. I. Qu. Tusc.*

(c) *Epist. CXVII.*

que simul omnes sobrii tot argumentis hanc probare opus non fuisse, nisi extitissent, & etiamnum existerent proh dolor! talia generis humani monstra, quæ hominem ex homine tollentes, ut cum *Cicerone* loquar (d), eo vesaniæ progressi sunt, ut hanc negare veritatem haud erubuerint (e). Non moramur in repetendis iis argumentis, sat multis, quibus plurimi hanc omnis felicitatis basin corroborantes, nobis abunde otium fecerunt, ne rei, ab aliis oculatoribus, non minus nervose quam prolixè demonstratæ, & intra exigui compendioli limites, quo ad solidam expositionem cogi nesciæ, eam, qua gaudet veritatem, insufficienter probando adimamus.

§. II.

DUm vero DEUM existere conceditur, ipsa quoque notio Ejus statim involvit, ut in illo veneremur ens, absolute necessaria existentia præditum, ab hoc universo diversum, ejus, tamen existentiae rationem sufficientem in se continens. Est autem hoc idem ens, quod quoque adpellare solemus *perfectissimum*, seu tale, quod omnes compositibiles perfectiones actu & simul possidet. Enimvero harum perfectionum ideam convenientissime nobis formare possumus, si *via* sic dicta *eminentiæ & negationis*, a Scholasticis jam adhibita, incedentes, omnes, in primis spirituum finitorum perfectiones
in

(d) *De off. L. III. C. V.* (e) *Conf. sis inter alios Högers Fröms Förmust. Tankar om GUD, §. 1.*

in uno subjecto jungimus, & remotis imperfectionibus, in infinitum easdem extendimus (f). Absit vero ut hoc modo *Anthropomorphistis*, nedum *Anthropomorphitis* (g) nos favere quis existimet, quum naturam DEI cum hominum minime confundamus, adeoque nec limitationes, neque corpus humanum DEO tribuamus, sed tantum ex perfectionibus rerum creatarum ad absolutas DEI perfectiones concludi posse contendamus; unde abunde adparet, similitudinem DEI & creaturarum hic non esse ultra suum tertium extendendam, omnesque imperfectiones, ab illo, uti jam monuimus, removendas. Concedimus quidem tam infinitam intercedere differentiam inter Creatorem & creaturam, ut nulla hic possit institui comparatio (h); sed inde tamen non licet concludere: Ergo nullas nobis formare possumus notiones de Creatoris perfectionibus, ex consideratione rerum creatarum. Verum potius uti res creatæ existentiam DEI adstruunt, ita quoque inserviunt perfectissimis Ejus attributis aliquatenus cognoscendis. Quod fusius explicare, nostrum nunc non patitur institutum.

§. III.

HÆ perfectiones Entis Perfectissimi, Ejusdem attributa vocari solent, quæ ab Ejus essentia non

A3

(f) *Conf. Krygers Naturl. Theol. II. del C. 1. §. 3. Wallerii Syst. Metaph. §. 744.* (g) *Anthropomorphitæ communiter alias dicuntur Anthropomorphistæ crassiores.* (h) *Conf. sis Wallerii L. C. §. 1222, & Meineri Phil. Sobr. P. 1. p. 577.*

non realiter sed formaliter tantum differunt; a se invicem vero partim virtualiter, partim quoque formaliter (i). Et quamvis hæc attributa *περὶ γὰρ τὰ κατὰ φύσιν* seu realiter, vel ut loqui amant *sensu identificativo* & *materiali* idem sint, varie tamen ratione præcipue objectorum & effectuum dividi solent, in *absoluta* nimirum & *respectiva* *ἐν ἐργασίᾳ* seu *operativa* & *ἀνεργία* seu *quiescentia*, *physica* & *moralia*, *immanentia*, & *transeuntia* *ἰσχύς* seu *positiva* & *σθένος* seu *negativa*, & quascunque alias ab his vel illis adferri deprehendes divisiones, quæ in quantum genuinæ sint, coincident vel differant, nunc nihil attinet disquirere, quum præsentis opellæ ratio & scopus id non postulet. Nostrum quippe institutum solum requirit, ut ad unam attributorum Divinorum sæpe satis occurrentem divisionem animum paulo diligentius advertamus. Sunt scilicet haud pauci, quibus moris est *Attributa DEI* dividere in *communia* & *propria*. Illa dicuntur, quæ rebus creatis, præsertim intelligentibus quoque insunt, sed limitate; hæc, quæ soli DEO competunt. Placet nonnullis illa etiam perfectiones DEI appellare; hæc vero Ejusdem proprietates. Prioris generis sunt intellectus, scientia, voluntas, sapientia, bonitas, justitia, potentia, vita, beatitudo, veracitas, sanctitas, libertas, &c. posterioris autem independentia seu aseitas, immensitas, æternitas, immutabilitas, infinitas, &c. Non ignoramus dari nonnullos, qui di-

(i) Vid. *sis Wallerii L. G. §§. 453, 455.*

dicunt omnia attributa Divina esse propria, quod etiam nos verissimum esse lubentes concedimus, eo sensu, quo infinitas perfectiones DEO tantum inesse asserimus, quoniam finitum, non potest esse capax infiniti (k). Sed neque illi, qui quædam attributa vocant communia, his repugnant; non enim eo sensu illa communia vocant, quasi eadem ratione possent creaturis inesse, nec insunt DEO, h. e. sensu univoco; sed hæc test illorum mens, quod nonnullæ perfectiones, quæ enti infinito competunt sine omni gradu, rebus etiam finitis determinata quadam mensura, insint, sensu scilicet analogo & quidem analogia attributionis intrinsecæ, dum aliæ nullo prorsus modo de creaturis prædicari queunt; ut cuivis attendenti ad modo enumerata attributa ad oculum patet. Atque dum hoc modo divisio hæc intelligitur, uti quoque fas est, suo omnino gaudet fundamento, nec adeo jure a quoquam rejicietur.

§. IV.

DUm autem de attributis hisce DEI sic dictis communibus sermo instituitur, simul etiam hinc facile emergit & cuivis perspicuum evadit, quid per *reservata Divina* intelligamus quorum indolem brevissimis exponere animo meditati sumus, scilicet illud fastidium harum perfectionum, quod DEUS sibi soli retinuit, quodque efficit, ut realitates illæ, quæ rebus creatis aliquo modo commu-

ni-

nicatæ sunt, in DEO fiant perfectiones absolutæ. Equidem facile nos jam hinc expedire possemus, si in genere solum dicere vellemus, quæ ratione hæ communes perfectiones insunt DEO, & quo modo creaturæ easdem possident; sed placet tamen præcipua attributa communia percurrere, easque figillatim indicare prærogativas, quibus ens infinitum eminet omnibus finitis, quo sic magis distinctum de reservatis hisce Ejus nobis formemus conceptum. Id tamen generatim in antecessum monuisse non pigebit, omnes quæ DEO competunt perfectiones, eidem inesse actu atque simul, seu sine successione ut & omni gradu, adeoque nec eas unquam augeri vel minui posse; hoc enim ex notione entis perfectissimi & absolute necessario existentis, quale DEUM esse veneramur, absque ambagibus sequitur. In Creaturis vero res multo aliter se habet, quod plenius ex dicendis patebit. Fate-mur quidem ingenue, nobilissimæ hujus materiæ dignam expositionem, multis parasangis, exiguas ingenii nostri vires superare; conabimur tamen bono cum DEO, pro ea, quam nobis imperat brevitate res angusta domi, ostendere, quantum præstet Creator creaturis in perfectionibus, quæ utrique inesse saniores largiuntur omnes. Quod dum occupamur labore, favorem tuum L. B. omni verborum honore expetimus.

§. V.

Occurrit ergo primum considerandum, quid in perfectione ista. quæ intellectus nomine venit, sit,

fit, per quod DEUS a creaturis differat, quodque adeo DEO proprium sit. *Intellectus* spirituum finitorum, est facultas res distincte repræsentandi; DEI vero *intellectus* est vis Ejusdem, qua omnia possibilia adæquate unico actu repræsentat. Unde liquet DEUM hic sequentia in primis habere reservata: (1) intellectus DEI non est potentia, sed actus, isque continuus; perpetuo enim cogitandi actu omnia distinctissime comprehendit. (2) Intellectus porro finitus ita *subjective* & *objective* est limitatus, ut nec potentiam omnia possibilia cognoscendi habeat, nedum actu cognoscat, sed multa & spissa laboret ignorantia, quæ partim ex sensuum hebetudine, partim quoque & præcipue ex limitibus, quos facultatibus animæ nostræ præscripsit earundem auctor, originem repetit. DEUS vero non tantum omnia scibilia potest cognoscere, sed & actu intuetur. (3) Intellectus finitus superficiali sapissime gaudet notitia, notionibusque tantum claris, earum rerum, quæ ei patent, haud raro adquiescit, imo pluries falsum pro vero apprehendit, atque sic formaliter qua modum repræsentandi, limitatus est; sed DEUS omni possibili profunditatis gradu intime nec non adæquatissime omnia novit, & nunquam errori obnoxius est. (4) Creaturæ denique successive sibi repræsentant res, ideas acquirunt, judicant, ratiocinantur & ratiocinia porro connectunt, abstractionis atque memoriæ beneficio utuntur, & sic pleraque per demonstrationum, interdum sat prolixarum anfractus

Atque eruunt, quoniam multa simul distincte intelligere & mente capere nequeunt. Sed aliter hæc singula in DEO fiunt, simul enim ille seu unico intuitu & actu omnia distinctissime perlustrat (1). Atque sic facillimo hinc simul negotio possunt intelligi reservata *Scientiæ DEI*. *Scientia* nostra obiective sumpta, & quidem sensu latissimo significat omnem cognitionem humanam. Hæc ad omnia scibilia se non extendit, uti *Scientia DEI*, propterea *Omniſcientia* dicta, quæ est simultanea & distinctissima omnium possibilium repræsentatio, scilicet mere possibilium actualiumque, nempe sui ipsius, omniumque contingenter existentium, præteritorum, præsentium & futurorum, eorumque vel absolute futurorum, vel futuribilium, seu sub conditione nunquam existente futurorum; adeo ut *Ejus scientia*, qua objecta & modum perceptionis in primis, infinitis parafangis differat a nostra. Videnim *scientiæ suæ* sic dictæ *naturalis*, se ipsum perfectionumque suarum recessus intime perscrutatur; per *scientiam simplicis intelligentiæ* omnium possibilium essentiam & attributa intuetur, adeoque etiam omnes errores & vitia possible cognoscit; ope *scientiæ visionis seu liberæ* omnia contingenter existentia quoad illorum simultaneitatem & successionem, seu præterita, præsentia & futura rimatur; & denique propter *scientiam mediam*, quæ pariter ipsi competit, novit absolute & distinctissime

(1) Conf. Canzii Theol. Nat. §§. 59. 60.

me omnia conditionate futura, quamvis illa conditio nunquam ad existentiam perveniat. In primis ea species scientiæ Ejus visionis, quæ *præscientia* dicitur, admirationem in nobis parit summam. Non enim ea solum ab æterno distinctissime perspexit, quæ in mundo materiali olim exituro fierent; sed & omnium creaturarum creandarum actiones liberas, cogitata & decreta. Obstupescit vero penitus nostra comprehendendi vis, dum simul cogitamus, infinitos alios mundos præter hunc creandum, æque distincte profundissimo Ejus intellectui fuisse obversatos, uti etiam adhuc non hujus solum existentis rerum systematis cognitione adæquatissima gaudet, verum etiam omnium aliarum possibilium connexionum & rerum creabilium. Frustraneum consumeremus laborem, si multis ostendere conaremur, hanc ita breviter descriptam scientiam, inter reservata Divina esse referendam, quum nemo secum habitans ultro non fateatur, nihil minus quam hujus modi cognitionem creaturis competere posse; ne dum actu inesse. Potius pio nos decet pectore admirari & venerari incomprehensibilitatem intellectus & scientiæ DEI, cujus licet profunditatem multi laudabili studio aliquatenus depingere studuerint (m), semper tamen exclamandum cum Apostolo: ὁ λόγος αὐτοῦ ὑπὲρ πάντας λόγους!

§. VI.

Voluntas est facultas, inclinandi versus bonum dist.

B 2

stin.

(m) Vid. inter alios Carpovii *Theol. Nat.* §. 198. & Högström *L. C.* §. 76-81.

finde cognitum & reclinandi a malo distinde cognito. Quo igitur plura atque majora motiva adpetendi & averfandi alicui sunt, & quanto distinctius eadem quis sibi repræsentare valet, tanto perfectior eidem potest competere voluntas. Ex quo prono sequitur alveo, DEUM quoad voluntatem sequentia habere sibi propria: (1) voluntas Ejus non est facultas sed actus isque continuus. Imperfectionem enim saperet in DEO, nudam potentiam Eidem aliquando tribuere, aliquid adpetendi vel averfandi. Creaturæ solum multo plura possunt adpetere & averfari, quam quæ hoc vel illo tempore desiderant vel aspernantur; ast in ens perfectissimum ejusmodi mera potentia nunquam cadit. Continuus quoque est hic DEI voluntatis actus; nam voluntas Ejus simultanea, supponit intellectum simultaneum, quia ad nullam rem se potest inclinare nec ab aliqua semet reclinare, nisi prius ab intellectu sit percepta; quum autem simul & unico actu omnia intelligat, evidens est, eum quoque omnia simul semelque velle, quæ vult, atque simul semelque nolle, quæcunque non vult; adeoque nulla ipsi possibilis est volitio vel nolitio, quæ non actu in eodem datur. (2) Adpetit omnia vera bona, & averfatur omnia vera mala, quia solus ea omnia cognoscit, idque sine omni successione. Nunquam ea adpetit vel averfatur, quæ cum perfectionibus Ejus pugnant, uti homines corrupti sæpe faciunt, qui haud raro *bonum adparens*, *bono vero* præferunt, atque sic sæpe perfectionibus suis pro-

movendis, minus convenientes, imo haud raro finistras atque perversas eligunt vias, quæ boni speciem mentiuntur. Et quando quoque vera bona adpetunt & mala averfantur, non simul hoc facere possunt, quia simul non cognoscunt omnia, sed successive. (3) Bonum adpetit & malum averfatur proportionate, sive secundum mensuram boni & mali in rebus cogniti, adeo ut majora bona minoribus præferat, & mala majora vehementius averfetur. Homines autem minoribus sæpe pro majoribus bonis adquiescunt, adpetitu sensitivo ducti. (4) Bonum adpetit, & malum averfatur constanter seu immutabiliter, adeo ut quæ jam ab æterno voluit, eadem etiam in æternum non possit non velle, & vice versa, quæ jam ob æterno noluit, eadem quoque in æternum pergat nolle. Voluntas enim Ejus eo minus potest esse mutabilis, quo certius constat, Eum infinitam possidere cognitionem; vi cujus omnia volendi nolendique motiva simul cognoscit, adeoque nova non possunt accedere: sed homines in dies discunt, cognitioque eorum magis magisque crescit, quare constanter, bona non adpetunt. His itaque omnibus observatis, atque in unum collectis, haud difficulter intelligitur, *voluntatem DEI* esse actum continuum, omnia vera bona adpetentem, & omnia vera mala averfantem proportionate & constanter; quæ singula membra reservata voluntatis DEI esse, jam satis superque adparet.

§. VII.

S*apientia*, est scientia eligendi media finibus ob-
tinendis idonea, & fines ita sibi invicem sub-
ordinandi, ut alter sit medium alterius (n). Unde
patet (1) media debere esse fini convenientia; *stultus*
enim est, qui bonos fines per media contraria, vel
saltim non conducentia intendit, (2) sapientiam
esse scientiam subjective consideratam, ut demon-
strari queat, hunc præcise nec alium finem per hæc
media obtineri posse; alias enim fortunam experi-
tur ancipitem (o). Habet jam DEUS quod ad hanc
perfectionem attinet sequentia reservata: (1) nun-
quam errat in mediis determinandis, sed exactissi-
mam possidet mediorum notitiam; homines autem
persæpe media bona pro malis habent, & vicis-
sim mala pro bonis. (2) Ad optimos fines eosque
innumerabiles consequendos media aptissima infi-
niteque variantia eligere novit: at homines haud
raro obtutu quorundam bonorum mediorum, ma-
la & a finibus valde discrepantia eligunt. (3) Re-
motiores fines propinquioribus, omnes autem ulti-
mo, ceu media novit subordinare: imo stupendo
modo res ita inter se copulare, ut haud raro per
media, quæ primo intuitu videbantur plane absur-
da sive contraria, salutare consequatur eventus, a-
deoque ostendat eadem re vera fuisse convenientis-
sima. In hac vero finium subordinatione humanæ
sa-

(n) Vid. Wallerii *Psych. Rat.* §. 259. (o) *Conf. sis Carpo-
vii L. G. §. 376.*

sapientiae defectus in primis conspicuus est, unde sapissime de actionum suarum eventibus sunt incertissimi, imo fines prorsus alios, haud raro, quam quos mediis suis obtinere intendunt, consequuntur. (4) Possidet scientiam, qua valet omnes fines intentos maxima finium mediorumque harmonia plenissime obtinere. Verbo: DEUS est, si ita loqui liceat, & *Theoretice & Practice Sapiens*, quia non tantum novit media finibus subordinare convenientia, verum etiam subordinat actu, hocq; perfectissimo & stupendo prorsus modo. Novit optimum, eligit, exsequitur, sive scit, probat, sequitur & ducitur ad optimum, idque sine ambagibus, cum compendio mediorum, h. e. semper minimo, quo fieri potest, sumtu maximum possibile intendit obtinetq; lucrum. In hominibus autem longe se res aliter habet; irritantur enim saepe eo, ut adpetitum sensitivum imperare permittant rationali, juxta illud Poëtae: *video meliora proboque, deteriora sequor.*

§. VIII.

PRonitas ad bona aliis conferenda, *bonitas moralis* appellatur, sive quod eodem redit: *bonitas moralis* est inclinatio, ad perfectiones alterius entis amplificandas. Quanto major gradus est hujus pronitatis aliis bona conferendi, quanto major est numerus bonorum aliis conferendorum, quantoq; major numerus eorum, quibus bona conferre quis studet, tanto quoq; major est ipsa *bonitas*; illa igitur *illimitata* salutatur, quæ consistit in probitate summa, omnibus aliis omnia, quæ dari possunt, quibusque recipiendis capaces sunt, bona con-

ferendi. Bonitas hæc in creaturis æque ac reliquæ earum perfectiones, est finita, sed DEI bonitas tam *essentiatis*, qua omnes sine omni gradu possidet perfectiones, quam *moralis*, qua omnibus bene cupit, est infinita. Est DEUS *metaphysice* bonus, quia est perfectissimus; *physice*, quia est felicissimus; & *moraliter*, quia nihil aliud vult, quam quod cum perfectionibus Ejus conspirat: convenit vero cum illis pro receptivitate subjectorum felicitatem creaturarum promovere. Est omnino bonus (1) independenter, quia rationem suæ bonitatis non habet in alio, quam in se ipso. (2) Excellenter; est enim summum bonum & hoc purissime. (3) Causa-faliter, sive fons omnis boni. (4) Immutabiliter sive constanter; nam qualis Ejus essentia, talia quoque attributa Ejus esse debent. Horum autem quum ne unum quidem de hominibus dicere conveniat, per se evidens est, has DEI proprias sive reservatas perfectiones esse. Bonitatis Ejus haud parvum in eo, inter alia, animadvertimus indicium, quod unicuique creaturæ, pro ratione essentiæ & naturæ ejus conferat perfectiones. Neque tamen metuendum, ne hæc ipsa inæqualitas obstet bonitati Divinæ; tantum enim abest, ut illam aliquid detrimenti perfectionibus Divinis accelerare existimemus, ut potius amicissime eam cum illis conspirare adfirmemus. Quid? quod majus inde eluceant testimonium bonitatis Divinæ, quod ita singula dispensaverit, ut nemini nullas, nemini omnes largitus sit perfectiones; sed cuivis tantum conferat bo-

bonum, quantum capere valet, quantumve sapientia Ejus optime convenit.

§. IX.

Justitia est bonitas sapienter temperata, & DEI justitia est infinita bonitas, secundum illimitatam sapientiam administrata; vel si mavis, est immutabile propositum sapienter & bene subditos regni sui sive cives suos gubernandi, leges nimirum illis præscribendo, actiones eorum secundum easdem examinando, compensandoque tam bene quam male facta. Innuit hæc notio allata justitiæ, illam duabus absolvi partibus, bonitate nimirum & sapientia, quæ simul sumtæ utramque faciunt paginam justitiæ, & idem omnino hic conceptus involvit, ac si diceres, justitiam esse habitum suum cuique tribuendi; quod dudum a pluribus sufficienter ostensum est. Etenim bonitas perfectiones confert, sapientia vero proportionem adhibet, & efficit ut neque plus neque minus quam par est dispertiatur. Quid autem in justitia DEO peculiariter seu præcreaturis reservatum sit, nullo negotio ex illis patet quæ de bonitate & sapientia Ejus diximus, adeo ut multis his immorari opus amplius non sit, in primis quum brevitatem studio sectemur. In quantum enim Ejus bonitas & sapientia præstat hisce entium finitorum perfectionibus, in tantum quoque justitia Ejusdem eminet. Nunquam ergo Ejus justitia a norma debita, quæ ipsi est harmonia o-

mnium Ejus perfectionum, recedit. Nulla injustitiæ species Ei sine summa injuria tribui potest. Hem vero, quoties homines sub larva justitiæ, re vera sunt injustissimi! summum jus sæpe fit summa injuria; abusus enim in homines cadit. Sed DEUS illimitato suo jure nunquam abutitur, nec potest abuti.

§. X.

Potentia est facultas possibilibus existentiam impertiendi, sed DEO competit *summa* sive *illimitata potentia*, sive *omnipotentia*, quæ est facultas, omnia in se & in relatione ad ejus perfectiones possible, cum absolute summa agendi facilitate, ad existentiam perducendi. Patet hinc facile DEI potentiam, qua objecta & modum producendi, in primis a creaturarum differre. Habet scilicet hic *παραγενεσις* (1) independentem potentiam, quæ (2) non supponit præexistentem materiam, uti creaturarum potentia. (3) Omnia in instanti operatur, seu sine mora aliqua, sive temporis successione; adeoque multo aliter ac entia finita: unde nec Ejus actiones proprie, quoad actum scilicet operandi, possunt dividi, licet varie dispescantur respectu objectorum. (4) Facit quidquid vult sine obligatione ad rationem alicui reddendam. Hinc fortunam tam adversam quam secundam, vitam, mortem, animos & cogitationes hominum habet in manibus suis. Et quoniam nunquam alia vult, quam quæ

quæ cum perfectionibus Ejus congruunt, hinc nec potentia sua in alicujus detrimentum utitur. (5) Perfectissima producit opera, qualia nulla ars humana præstare valet, seu in relatione ad quæ, omnia, vel summa, ac fieri potest, industria humana facta, maximis tamen laborant imperfectionibus (p). (6) Unice valet patrare miracula; exerit enim suam potentiam solo voluntatis actu sive suo arbitrio, h. e. immediate, quando ipsi placet; etiam mediate seu per causas secundas, quando vult, facere potest. (7) Facit omnia sine molestia & dispendio virium, ut & (8) sine resistentia impedimentorum; atque hic iterum vel maxime cernitur ingens potentia DEI & creaturarum discrimen, hæ enim nunquam non molestiam in operando sentiunt, vel saltem defectum virium patiuntur, sæpeque varia obstacula & impedimenta insuperabilia rerum eventus optatos eludunt. Verbo: potentia DEI nec datur initium nec terminus: est ergo incomprehensibilis. Quis itaque a veritate non aberrans neget, hæc omnia inter reservata potentia Divina esse referenda?

§. XI.

Vita est continua actuositas. Quum autem spiritus intelligendo & adpetendo agat, vita quodque

(p) Legi omnino merentur qua inter alios hac de re egregie adfert Kryger Lib. c. P. 1. p. 210. 211. 223.

que ejus in primis posita est in vi intelligendi atque adpetendi. DEUS vivit (1) independenter & necessario, quia est ens a se & necessarium, omnes perfectiones compossibiles in se ipso semper habens. Hinc quoque (2) immutabiliter, adeoque etiam (3) indefinenter. Privatio enim vitæ *mors* dicitur, quæ in DEUM non potest cadere, quia est ens absolute necessarium & immutabile; quisquis autem non moritur, est *immortalis*. Quare quum continuatio vitæ perpetua *immortalitas* debeat adpellari, sequitur DEUM immortalitate absoluta gaudere. Vivit autem (4) vitam summe beatam, seu summa purissimam; & nunquam finienda fruitur *beatitudine*, quæ apud eum consistit in omnium atque summarum realitatum possessione quietâ atque perpetua, conjuncta cum distinctissima earundem cognitione. Et hanc ob rem summo jure *sibi semper sufficientissimus* dicitur, quia nulla re extra se indiget. Paucis: quanto quis majores & plures possidet perfectiones, quoque distinctius eas cognoscit, & quo denique certius perfructum sibi habet, se easdem perpetuo possessurum esse, tanto major erit voluptas ex illarum cognitione & possessione percepta. Atque hæc in DEO sine omni gradu reperiuntur, nihil ergo amplius restat, quam ut confidenter conclusionem inferamus, illum independenter & necessario, immutabiliter, indefinenter, summeque beatam vitam vivere; quorum, quum ne unicum quidem creaturis competat, hæc ipsa vitæ ejus reservata esse, intelligens quisque vel me tacente animadvertit.

§. XII.

Veracitas est constans propositum menti convenienter loquendi. *Veracitas* vero DEI est voluntatis Ejus immutabile propositum sermones suos ad naturam rerum, suaeque decreta adcommodandi. Sunt hic reservata DEO, quod (1) universaliter & semper, nec minus (2) necessario sit verax; aliter autem in utroque momento se res habet penes homines, quippe qui falsum saepe sermonem, cumque aliorum damno haud raro conjunctum, proferre non erubescunt. Sed propter intellectus Divini omniscientiam, qua omnia cognoscibilia distincte & simul comprehendit, voluntatisque justitiam & sanctitatem, qua non tantum omnia veritatis justae lanci & æquilibrio imponit, verum etiam constanter atque perpetuo ad bona, pro gradibus eorum, se inclinat, omnes falsiloquii & mendaciorum causae in eo penitus deficiunt. Quæ quum ita sint, maximam omnino esse differentiam inter Creatorem & creaturas, etiam in hoc momento, adfirmare utique debemus.

§. XIII.

Quamvis sanctitatis notio valde sit ambigua (q), non incongrue tamen sentire videntur, qui eam generatim denotare dicunt quamcunque im-

C 3

mu-

(q) Vid. Ribovii Theol. Dog. Sect. 1. C. V. §. 755.

munitatem sive separationem. *DEI sanctitatem* vocamus perpetuum ideoque immutabile voluntatis Ejus propositum, agendi ea, quæ recta sunt, h. e. perfectionibus Ejus convenienter. Dum autem hoc DEI attributum paulo accuratius perpendimus, illico animadvertimus illud absolutam omnino omnium imperfectionum exclusionem a DEO inferre: adeoque vi hujus incomprehensibilis perfectionis, (quis enim entium finitorum adeo exacte perfectiones DEI novit, ut semper determinare audeat quicquid illis conveniat vel minus) DEUS semper necessario verax, justus & bonus est. Hæc namque attributa, licet respectu objectorum & effectuum a nobis distinguantur, æque ac reliqua, in DEO tamen conjunctissima sunt. Nam sanctitas Ejus est veracitatis, justitiæ & bonitatis ipsius vinculum & fundamentum. Quare nec male Illustr. Leibnitius (r) *sanctitatem summum justitiæ gradum* vocavit (s). Atque hinc facile patet, quænam sanctitatis Divinæ sint prærogativæ, præ sanctitate, quæ creaturis tribui solet. Pluribus ergo hoc persequi e re esse non videtur.

§. XIV.

NEque minus intricata videtur notio *Libertatis*, quam tamen, dum sermo est de interna sive vo-

(r) In *Causa DEI* §. 50. (s) *Conf. quoque si placeat*
Buddæi Theol. Dog. Lib. II. C. I. §§. 37. & 38.

luntatis libertate, ut a plerisque fieri solet, definimus per facultatem activam ad unum ex pluribus contingentibus, distincte repræsentatis, sponte se determinandi. Secundum hanc notionem libertatis ad eandem necessario requiritur spontaneitas, indifferentia exerciti tam contradictionis quam contrarietatis, seu ut alii dicunt contingentia, & intellectus. Quanto igitur majori in gradu aliquis jam hæc requisita possidet, tanto etiam perfectior ejus libertas est censenda; atque DEUS his requisitis sine omni gradu gaudet, quod nemo negabit, & nos quoque jam quoad partem ostendimus; ergo Ejus libertas quoque est absolute summa. Homines in pluribus eligibilibus momenta cujuslibet examinare & perpendere solent, voluntatemque ad id, quod maxime illis placet applicare; sin autem exacta notitia horum non gaudent, judicium suspendunt, sin minus, interdum errant in judicando, atque ob ignorantiam, vel ob defectum attentionis debitæ, putamen pro nucleo eligunt, atque sic libertate sua sæpius abutuntur (1). Dum vero realia ab illis, quæ ex limitatione pendent, distinguimus, hasque penitus removemus, etiam libertatis, quæ nec antecedenter, nec formaliter, neque consequenter limitata est, ideam aliquo modo possidemus; quam proinde non male dicimus actum sive vim infinitam ex omnibus possibilibus semper quod placet maxime, seu quod optimum esse distinctissi-

(1) Conf. s. libet Carpovii L. 6. §§ 209, & 311.

Diffime cognoscit, sine omni dubitatione & errore, sponte, idque unico actu eligendi (u). Nunquam hac sua libertate abuti potest; hinc & absolute impossibile est ut malum præferat bono, & in eo palmarium libertatis Ejus reservatum consistit. Habet præter ea libertatem moralem seu immunitatem ab obligatione & lege superioris. Lex Ejus necessaria est perfectionibus suis convenienter agere. Gaudet quoque omnimoda libertate externa, idque propter suam independentiam pariter ac omnipotentiam.

Atque ex his breviter & pro modulo virium allatis, jam satis patere speramus, quid reservatorum Divinorum nomine intelligamus. Ostendant hæc simul quam infinite Creator differat a creaturis, licet ipsi placuerit aliquam sui in illis existere imaginem. Jure ergo finem huic qualicunque opellæ imponentes, cum Hieropsalte dicimus: Psalm. CXLV: 3. גְּדוֹלַת יְהוָה וּמַחֲלָל מַאֲד וּלְעֵלְתוֹ אֵין חֶקֶר.

(a) Conf. omnino Canzii Theol. Nat. §. 89. 90.

